

Durmuş Hocaođlu

Siyâsî Milliyetçiliđin İflâsı: VIII

Muhalif, Yıl: 1., Sayı: 40., 20.10.2000-26.10.2000., s.09

Durmuş Hocaođlu, *Muhalif* Yazıları Sıra No: 37

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Siyâsî Milliyetçiliđin İflâsı: VIII”, *Muhalif*, Yıl: 1., Sayı: 40., 20.10.2000-26.10.2000., s.09

DEVLET PROBLEMİ: I

Siyâsî Milliyetçilik, Açık (Manifest) Milliyetçilik de olabilir Kapalı (Secret) Milliyetçilik veya Zımnî (Latent) Milliyetçilik de. Osmanlı'nın milliyetçiliği zımnî/kapalıdır, Cumhuriyet'i kuran irâdeninki ise açık. Daha doğrusu: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte milliyetçilik kapalı formdan açık forma yönelmiş, Atatürk ile birlikte bir açık milliyetçilik formuna kavuşmuştur. Ancak, her milliyetçilik nev'inde, her zaman için, daimâ bir Devlet Problemi söz konusudur.

İmdi, “**Devlet Problemi**” terimi ile iki anlam kastetmekteyim. Birincisi: Felsefî bir terim olarak, üzerinde yoğun ve spesifik felsefî mesâî sarfedilmesi gereken bir alan olması mânâsındadır. Söz gelimi, “felsefe problemleri” dendiğinde, dil felsefesi, tarih felsefesi, varlık felsefesi gibi spesifik alanlar yanında yer alan Devlet Felsefesi de felsefî bir problem alanıdır; **Devlet Problemi** terimi de bu kontekst çerçevesinde böyle bir mânâ taşımaktadır.

İkincisi ise, yine birincisi ile yakın bir irtibat içerisinde olmakla birlikte, daha başka açılımları olan bir anlam taşır: Devlet'in, içtimâî hayatımızda doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya koymuş olduğu ve halledilmesi gereken meseleler.

İmdi: Bir problem alanı olarak Devlet, veya diğer adıyla “Devlet Problemi”, marazî bir saplantı hâlinde açığa çıktığı Açık Siyâsî Milliyetçilik'in rafinerizasyonuna ciddî mânâda bir engel teşkil etmiştir ve el-ân dahi etmeye devam etmektedir: Çünkü, günümüzde, Siyâsî Milliyetçilik'in iflâsının en baş sebeplerinden birisi, bu problemden kaynaklanmaktadır.

Biz burada bu problemi her iki yönüyle birlikte kısaca ele alarak incelemeye çalışacağız.

★ ★ ★

Devlet Problemi'ni şu başlıklar altında dercedebiliriz:

1: Varlık Problemi

Devlet, var olmak için kendine yeterli bir varlık, bir “kendinden varlık” mıdır, yoksa varlığını başka birşeye/şeylere borçlu olan bir “gayriden varlık” mıdır? Bu problem, aynı zamanda diğer problemlerin de içerisinde zımnen gömülü olduğu en mühim problem alanıdır. Buna göre: Devlet şâyet bir kendinden varlık olarak algılanmakta ise, bu, O’nun hem tarihî/kronolojik olarak Toplum’dan/Millet’ten önce var ve hem de aynı zamanda var-olmak için ona muhtaç olmaması; tam aksine, Toplum’un/Millet’in ona muhtaç olması gibi bir sonuç hâsıl edecektir. Aksi kabul edildiği takdirde, bu bizi, Devlet’in hem tarihî/kronolojik olarak ve hem de menşe’ olarak ikincilleştirilmesi, Toplum’un/Millet’in öne alınması neticesine götürecektir.

2: Meşrûiyet Problemi

Bu problem alanı, Devlet’in meşrûiyetinin menşe’inin analiz edildiği alandır. “Meşrûiyet”, Devlet ile herhangi bir güç mercîini ayırdeden ve ona “devlet” sıfatının verilmesine imkân veren şartları tahlil eden temel kavramdır.

Devlet, bir toplumun bütününe şâmil, en üst düzeyde ve tekelci ve rakipsiz olarak müeyyide uygulayabilen bir “Güç Mercîi”dir; ancak, *herhangi* bir güç mercîi değil, meşrûiyeti olan, *meşrû* bir güç mercîidir; bu kavram, yâni Meşrûiyet, Devlet ile herhangi bir güç mercîini birbirinden kesin-kes tefrîk etmemize imkân verir. Şâyet Meşrûiyet şartı olmayacak olursa, bu bizi, zorbalıklar ve baskılar karşısında boyun eğmeyi meşrûlaştırmaya götürür.

Şimdi problem şu şekli almaktadır: Devlet’in bu meşrûiyeti nereden, hangi kaynaktan gelmektedir? Bu suâle verilen cevaplar kümesine göre devlet modellerini ana hatlarıyla iki aslî gruba taksim edebiliriz:

a: **Transandantal (Kutsal) Devlet:** Meşrûiyetini başka hiçbir mercîiden değil doğrudan kendisinden veya kendisini de aşan daha üst bir transandantal mercîiden alan devlet modelidir.

b: **Enstrümantal (Araçsal) Devlet:** Meşrûiyetini Toplum’dan alan devlet modelidir.

Buna göre: **Transandantal (Kutsal) Devlet**, meşrûiyetini doğrudan toplumundan almadığı için, toplumunun kendisine bîat ve itâat ile mükellef olduğunu kabul eder. Buna mukabil, **Enstrümantal (Araçsal) Devlet**’in meşrûiyetinin menşe’i toplumu olduğu için, bu devlet, toplumunu kendisine bîat ve itâat ettirmek yerine kendisi topluma bîat ve itâat eden devlettir.

3: Değer Problemi

Değer Problemi terimi ile, birincisi, bir müessese olarak **Devlet’in zâtî ehemmiyeti** ve diğeri de **Devlet’in “ehemmiyetler hiyerarşisi”ndeki yeri** olmak üzere iki ayrı ve birbirini bütünleyen iki anlam kastetmekteyim.

İmdi; işlevi ve hikmet-i vücûdu, *muayyen bir cemiyeti total olarak sevk ve idâre etmek, ona hizmet etmek olan rakipsiz ve alternatifsiz tek ve biricik kurum* olarak tanımlanabilecek olan Devlet, aynı zamanda, *“siyasî gücün (otoritenin) en üst düzeyde kurumsallaşması”* olarak da tanımlanabilir. Bu çerçevede, Devlet’in, değerlerinin tahlil edilebileceği, iki ayrı veçhesinin bulunduğu hükmedebiliriz: Birincisi, *bir toplumun temel varlık şartı olarak Devlet* ve ikincisi de *en büyük güç merkezi olarak Devlet*.

Devlet’in zâtî öneminin ortaya çıktığı bir alan olan birinci veçhesiyle Devlet, bu nokta-i nazardan fevkalâde azîm ve fevkalâde yüksek bir zâtî değer taşımakta ve bütün beşerî müesseseler içerisinde en yüksek, birinci dereceden hayatî önemi hâiz, çok asâletli, çok kutlu,

çok yüce bir müessese olmaktadır. Zira, öncelikle, insan ancak toplum içerisinde insan olmaktadır. Beri yandan, Toplum ise *düzen* idesinden ayrı telâkki edilemez; hattâ Toplum, bizzat ‘düzen’ demektir dahi diyebiliriz. İşte, Devlet’in zâtî önemi burada ortaya çıkmaktadır: Devlet, “düzen” fikrinin somutlaşmış ifâdesidir ve bu sebeple de bizatihî “düzen” demek olan içtimâî var-oluşun lâzım-ı gayri müfârik, temel varlık şartı olmaktadır. Bu veçhesiyle Devlet, toplumsal varlığın fiziksel gövdesini, onun var-olabilmekliğinin ve var-olmaya devame debilmekliğinin de te’minâtını teşkîl etmektedir. Fakat Devlet’in zâtî önemi sâdece bu kadarla tahdît edilemez: Devlet, aynı zamanda, Hürriyet’in de en ilk ve en temel şartı ve te’minâtı olmaktadır. Zira, “herhangi birşey” olabilmek için öncelikle “var-olan birşey” olmak gerekir. İşte, toplumsal açıdan hür olmak önce var-olmayı ve “var-olan birşey” olmak da, ancak Devlet sâhibi olmayı zarûrî kılmaktadır. Devlet’in, Çiçero’nun ifâdesiyle, yerine göre, *herşeyden daha önemli* olabilmesi de bundan ileri gelmektedir.

Devlet’in “ehemmiyetler hiyerarşisi”ndeki yerine gelince: Burada Devlet’in zâtî önemi, Fert, Toplum/Millet, Vatan, Tarih gibi diğer değer elemanlarından oluşan Değerler Hiyerarşisi’ndeki yeri etüd edilecektir. Devlet’in fevkalhad mühim, hattâ, yerine göre, bâzan herşeyden daha mühim olduğunu söyledik; ama bu ehemmiyet, diğer ehemmiyetliler ile birlikte kıyaslandığında her zaman ve her ahvalde hep tepede, hep önde, hep birinci sırada mıdır?

İmdi; toplumsal hayatın değerler hiyerarşisinde Devlet’in, Vatan’dan ve Fert’ten önce gelmekte olduğunu bilâ tereddüt, söyleyebiliriz.

Evet: Devlet Vatan’dan daha önemlidir; zira, evvelen, Devletsiz bir vatan sâdece bir yaşama alanıdır, bir arâzidir. Arazi’yi Vatan’a inkılab ettiren şey, ikidir: Millet (Toplum) ve Devlet. Sâniyen, Vatan kuantik değildir, parçalıdır, cüzlerden oluşmuş bir külldür; yâni, zor tercih anlarında Vatan’ın “bir kısmı”nın kaybedilebilmesine rıza gösterilebilir, ama böyle birşey Devlet için mevzâubahs olamaz; çünkü, Devlet, cüzlerden oluşmuş bir küll değildir, bölünmez bir som bütünlüktür, bir ‘kuvanta’dır, gayri kaabil-i inkısamdır; taksîm ve tecezzî kabul etmez; o yüzden “Devlet’in bir kısmı” diye birşey telâffuz edilemez. Sâlisen, Vatan’ın Devlet’e olan ihtiyaç ve bağımlılığı Devlet’in Vatan’a olan ihtiyaç ve bağımlılığından daha ziyâdedir.

Bâdehu; Devlet, Fert’ten de daha önemlidir. Zira: Evvelen, Ferd’i insanlaştıran içtimâî nizam, onu da te’min eden Devlet’tir. Sâniyen: Fert, anlıktır, spontanedir, kesiklidir; fenâ ile mâlûldür; o, Geçmiş ve Gelecek arasındaki kısacık Şimdi’de bir ân için asılı durandır; “şimdi ve burada olan”dır, bugün var-olan, yarın yok olacak-olandır; halbuki Devlet, fenâ illetinden müstağni olup, bekaa sâhibidir; Geçmiş’i olduğu gibi Gelecek’i de ihâta etmektedir; süreklidir; “dün” olduğu gibi, aynı zamanda, “şimdi ve yarın olan”dır, hem bugün var-olmakta-olan ve hem de yarın var-olacak olandır. Devlet, hem bugünün fertleri, hem yarının fertleri için, yâni “toplum” denen süreklilik için var-olandır. Devlet’in Ferd’e nisbetle hâiz olduğu bu ehemmiyet kıdemi Ferd’in silinmesi ve ezilmesi için bir hüccet olarak kullanılamaz; bu kıdem, Ferd’in ve Cemiyet’in mevcûdiyeti, hürriyeti ve haysiyeti ve tüm bunların temâdiyeti açısından. Fakat, bu kıdem bâzı kritik hallerde o raddeye dayanabilir ki, Ferd’in değeri Devlet (ve Vatan) yanında ‘hiç’e münce dahi olabilir. Devlet (ve Vatan) için fertlerin canlarının ve kanlarının istenebilmesinin meşrûiyeti buradan gelmektedir; zor ve dar günlerde, kritik tercih noktalarında, Devlet (ve Vatan) için Fert fedâ edilebilir, edilmelidir de; ama fertler için Devlet (ve Vatan) fedâ edilemez.

Fakat Devlet, ehemmiyetler hiyerarşisinde mutlak mânâda zirvede midir?

İmdi: Devlet’i ontolojik açıdan “kendinden” ve “kadîm” ve meşrûiyet açısından da “transandantal” olarak kabul eden bir felsefenin veya siyâsî doktrinin, O’nu ehemmiyetler hiyerarşisinde en başa oturtacağı muhakkaktır. Bu vaziyette Millet dahi Devlet’e nazaran tâlî bir ehemmiyet sâhibi olacaktır. Fakat aksi halde, yâni Devlet’i ontolojik açıdan “gayriden” ve “hâdis” ve meşrûiyet açısından da “enstrümantal” olarak kabul eden bir felsefe veya siyâsî

doktrin ise, ehemmiyetler hiyerarşisinde en başa Millet'i vaz' edecek ve Devlet'i tâfileştirecektir. Zira, bu halde, tek başına bir varlığı, mânâsı ve değeri kalmayan Devlet'in varlığı, mânâsı ve değeri, "toplum" (millet) denen sürekliliğe tâbî olacaktır.

Ancak, beri yandan, Millet'in de bir tarihî süreç olduğu ve Tarih kavramı altına konmadan anlamlandırılmayacağına dikkat edilmelidir. Toplum'un "tarih"te teşekkül, teşahhus ve tecessüm etmiş şekli "millet", sâdece "bugün"e tâbî olan, Şimdi'yi yaşayan şekli ise "halk"tır.

Şu halde, Devlet, birbirinin tamamlayıcısı olan iki şey için vardır ve bu iki şeye karşı sorumludur: Tarih ve Millet/Toplum.

Bu şerâit tahtında, Vatan dahi burada Toplum'dan sonra gelmek durumunda olacaktır.

Devlet, toplumsal var-oluşu sağlamak ve devam ettirmek için toplum üzerinde, en üst düzeyde bir hâkimiyet kurmak durumundadır; daha doğrusu, Devlet, budur. Fakat, bu en yüce dünyevî güç, ancak ve yalnız şu iki şeyle 'birlikte' ve/veya 'için' bir anlam taşımaktadır: Öncelikle ve özellikle Toplum (Millet) 'için' ve sonra da Vatan 'ile'. Mücerret bir kavram olan "devlet"e, somut ve gerçek bir varlık niteliği kazandıran bu iki unsurdur: "Vatan", devletin formu, "toplum" (millet) ise malzemesidir. Bu iki aslî unsurundan, özellikle Millet'ten soyutlanmış olan bir devlet, anlamını; eğer karşısında olursa esbâbı mûcibesini, varlık ve meşrûiyet gerekçesini kaybetmiş, ya da en azından zedelemiştir. Bunun da somut anlamı, tüzel ve kurumsal bir kişilik olan Devlet'in, "devlet gücü" denen o en büyük gücü elinde tutan "gerçek kişiler"in ve bu gerçek kişilerden oluşmuş kurumların hükümlerlik aracı olması, yukarıda sözünü etmiş bulunduğumuz, 'kendisi için var-olma'nın da müşahhas olarak, 'bu kişi ve kurumlar için var-olma' keyfiyetine dönüşmesi demektir.

